

LES EDATS DE L'HOME

ETGAR KERET

TRADUÏT DE L'HEBREU PER
PAUL SÁNCHEZ KEIGHLEY

La Segona **Perifèria**

PRÒLEG
PAUL SÁNCHEZ KEIGHLEY

La primera conversa que vaig tenir a Israel va ser amb un pidolaire que em demanava diners a canvi de fer-me una mamada o de tallar-me els cabells. Davant la meva estupefacció, va explicar-me, resignat, que últimament trobava que les mamades feien enrere els clients potencials, i que volia provar de diversificar l'oferta.

Es pot dir que tots els països estan tocats de l'ala a la seva manera, però Israel és un país que des de la infantesa s'ha alletat de traumes i neurosis. Parlem d'un estat que va néixer enmig d'una guerra, que tres quarts de segle més tard encara no disposa de fronteres ben definides i que té una població composta majoritàriament de víctimes i refugiats d'un ampli ventall de conflictes.

Imaginem, per un moment, un bloc de pisos qualsevol a Tel-Aviv: a la planta baixa viu un supervivent de l'Holocaust, que recorda en silenci l'horror dels camps. El seu veí és un jove àrab que ha preferit fugir de casa abans que sortir de

l'armari davant de la seva família conservadora. Comparteix pis amb un palestí de Gaza que viu a Israel amb garanties de protecció per haver delatat membres de grups terroristes. Al pis de sobre, una família mira les fotos dels fills que van perdre en un atemptat, i porta amb porta, una altra parella pateix pels fills que ara fan el servei militar. Al segon, una mare d'origen iraquiana es pregunta on deu ser el fill que li van robar a l'hospital després de parir, a l'època en què els nou-nats de classe treballadora es venien a famílies amb salaris alts i reserves d'ovaris baixes. El seu veí pateix un trastorn d'estrès posttraumàtic des que va perdre una cama a la guerra del Yom Kippur, i a l'àtic una jove etiòp es prostitueix per poder tornar el préstec a la màfia marroquina que ha finançat els seus estudis.

Ara fem créixer aquesta imatge mental fins a abastar la dimensió d'un petit país. Tots aquests traumes secrets no es perceben en el dia a dia, quan els veïns del nostre bloc de pisos es saluden al baixar les escombraries o es creuen al supermercat, però carreguen l'ambient amb una sensació d'urgència que fa que els israelians visquin cada dia com si fos l'últim. I l'ambient ja és prou tens pels nervis d'haver de fer més hores que un rellotge sis dies a la setmana a més de quaranta graus. La impressió és que el teixit de la realitat està sempre a punt de rebentar i que d'aquests estralls en poden sortir monstres i deformatats.

Aquesta sensació d'urgència, alimentada per un corrent subterrani de violència, fa que Israel sigui un país entregat als petits esclats d'absurd o d'irrealitat, com ara el del pidolai-re perruquer amb esperit emprenedor. Esclats que anys més tard jo aprendria a identificar com a keretians.

L'ISRAEL DE KERET

Vaig fer vint-i-un anys unes setmanes després d'arribar a Israel, i les companyes de pis em van regalar un llibre de relats, sentenciant: «Si vols conèixer Israel, llegeix Etgar Keret».

El vaig devorar. Em descollonava al transport públic, gaudia com un porc en un fangar. Però com a nouvingut no arribava a entendre les paraules de les companyes de pis. Els contes eren breus, violents, desconcertants... i semblaven apel·lar a un sentit de l'humor negre més o menys universal (ja sabeu que l'humor negre és com les cames; hi ha gent que no en té). Vaja, que no sentia que el llibre m'ajudés gaire a «conèixer Israel». Keret no explicava els detalls del conflicte amb els palestins ni qui va ser Ben Gurion ni com va acabar l'època daurada dels quibuts.

A mesura que acumulava experiències keretianes, ho vaig entendre. Keret era aquella nit de festa en què una noia suggeria un joc per beure anomenat «Sexe, drogues i l'Holocaust». Era aquell politoxicòman que, com Harry Potter, vivia a l'armari sota les escales del meu portal. Era el grup de policies palestins que, un matí de boira i pluja, s'escalfaven les mans al voltant d'un contenidor en flames. Era el rabí pantagruèlic que venia al cibercafé del barri a veure porno BDSM amb la mirada impertorbable d'una esfínx.

Keret navega el corrent subterrani de violència que es manifesta en la quotidianitat amb aquests esclats d'absurd tan típicament israelians. Com no ho havia vist abans? En retrospectiva, crec que va ser perquè n'havia llegit una traducció.

De fet, va ser dels primers autors que, anys més tard, vaig poder llegir en hebreu gràcies al seu estil genuí i ple d'argot.

Però quan vaig rellegir els seus contes en l'idioma original, em va sobtar el canvi en la textura del text. La traducció anglesa era polida, incisiva, ocurrent. Els contes en hebreu, en canvi, em van semblar urgents, en brut, com si s'hagués publicat allò que havia escrit d'una tirada sobre un tovalló en un bar. No ho dic per restar-li mèrit, al contrari; aquest estil caòtic, escopetejat i desorientador dona als textos un aire *grunge* que realça la barroeria dels personatges i les seves desventures, com un amic que arriba al bar i s'entrebanca mentre t'explica la bogeria que li acaba de passar.

LA TRADUCCIÓ

Quan La Segona Perifèria em va encarregar traduir Keret, vaig voler preservar aquesta brutícia que no he trobat en altres traduccions. A l'hora de traduir Keret, la idea de «polir-lo» és molt temptadora. Per exemple, quan reproduceix l'estil oral, Keret sovint construeix frases encadenades amb comes que, amb la intenció d'imitar el ritme de la parla, es passen per la pebrotera normes bàsiques com ara no canviar de subjecte a mitja frase. Les traduccions que he pogut llegir fragmenten aquestes frases amb punts i seguit per tal que quedin gramaticalment correctes; per fidelitat a l'estil de Keret, nosaltres ens hem contingut.

Keret també fa un ús inconsistent dels diàlegs, ara incorporant-los dins un paràgraf, ara separant les intervencions amb punt i a part sense motiu aparent. Sent generosos, podríem dir que ho fa per marcar el ritme del text, però també que fa el que li rota sense pensar-hi dues vegades. Igualment,

els seus canvis de paràgraf no sempre van on sembla que haurien d'anar. El conte «El grassonet» n'és un bon exemple: està format per dos paràgrafs, però no hem estat capaços d'entendre per què entafora el punt i a part just allà.

Tot això ens va fer prendre la primera decisió estilística sobre la traducció: faríem un text brut. La segona va ser que el català no seria perfecte. Això també respon a l'estil oral de Keret. Té molts contes en primera persona i, més enllà d'imitar el ritme de la parla, també reproduïx els col·loquialismes típics de l'hebreu modern. Com el català, l'hebreu parlat no s'assembla gaire al normatiu; per tant, hem aprofitat la difícil relació que els dos idiomes tenen amb les seves respectives gramàtiques per jugar a alternar diferents registres de català més o menys preceptius, segons correspongui.

L'ús de castellanismes i d'altres estrangerismes també és calculat. L'hebreu modern, ressuscitat al segle XIX després de dos mil·lennis de letargia, ha absorbit moltes paraules de l'àrab tant pel contacte amb els àrabs palestins com per l'arribada a Israel de jueus emigrats de països àrabs als anys cinquanta —concretament, n'ha absorbit els vulgarismes. La presència de castellanismes en aquesta traducció vol reflectir aquesta interferència lingüística. Per exemple, a «Els pits d'una noia de divuit», el taxista es descriu com un *khatiar*, paraula àrab d'ús poc freqüent en hebreu que hem decidit traduir com *pollavieja*. Entenem que és una decisió arriscada perquè la situació de les dues llengües no és la mateixa: l'hebreu està incorporant aquests manlleus per enriquir el seu vocabulari, mentre que el català se'n protegeix, reivindicant l'ús d'equivalents propis. Però hem deixat aquestes consideracions de banda per prioritzar l'estil desitjat de la traducció.

Per als estrangerismes, hem fet servir una lògica semblant. Al principi de la traducció del conte «How to Make a Good Script Great», el narrador es descriu com un *loser*, un perdedor. A l'original fa servir la paraula *frayer*, que tot i ser d'ús corrent a Israel avui dia, és una paraula ídix, no pas hebrea. Per això hem intentat que la traducció reflectís l'aiguabarreig de cultures que trobem a l'original calcant aquestes interferències lingüístiques amb paraules que hem considerat equivalents en el cas català.

L'ANTOLOGIA

Per elaborar aquesta antologia hem llegit tots els contes d'Etgar Keret. I hem notat que els protagonistes creixien juntament amb l'autor. Etgar Keret sempre ha barrejat tot tipus de temàtiques i situacions, però en general és fàcil percebre que el seu univers ha anat madurant amb el temps. Els personatges dels primers llibres solen viatjar en autobús, més endavant ja tenen cotxe i a les últimes publicacions van en avió. També hi ha més contes sobre el servei militar als primers llibres que als últims, on predominen històries sobre parelles casades i amb fills.

Vam tenir la idea, doncs, d'ordenar els contes d'aquesta antologia segons l'edat dels protagonistes amb l'objectiu de mostrar el transcurs d'una vida sencera, des de la infància fins a la maduresa, a través d'un mosaic de vides que semblin formar-ne una de sola.

Inevitablement, fer-ho d'aquesta manera significa perdre coses pel camí. El llibre no manté l'esperit eclèctic d'una

col·lecció de relats típica de Keret, en què mai saps si et trobaràs un conte sobre jocs infantils o sobre depravats sexuals. Hem deixat fora contes molt bons pel simple fet que no encaixaven en aquest projecte. Tanmateix, n'han entrat de més obscurs perquè sumaven a la idea o ajudaven amb el flux narratiu.

La traductora de Keret al castellà, Ana Bejarano, em va dir que Keret s'hauria de llegir a les carreres d'estudis de gènere perquè «és un autor de masculinitats». Té raó. Amb dues o tres excepcions, tots els contes que ha escrit al llarg de la seva carrera són sobre homes o estan explicats des del punt de vista d'un home. Concretament, homes cis i heteros, alguns fins i tot amb diferents graus de misogínia. Sovint la masculinitat del protagonista o la inseguretat que li genera relacionar-se amb el sexe contrari esdevé el motor del relat. Aquest també ha estat un factor decisiu a l'hora d'escollir quins contes entren a l'antologia, reforçant-ne la coherència interna.

També era important per a nosaltres que fos un llibre inconfusiblement israelià. Les traduccions angleses, per exemple, sovint anostren el contingut, tot canviant referències culturals israelianes per equivalents nord-americans que generin una lectura amb menys esculls. Per tots els motius esmentats en aquest pròleg, hem preferit mantenir les referències culturals, històriques i polítiques originals i esclarir-ne el context mitjançant notes a peu de pàgina que ajudin a completar els coneixements que pugui tenir el lector. Volem, d'aquesta manera, apropar-lo encara més a l'experiència de llegir Keret com el llegiria un israelià.

L'espectre de traduccions literàries va de les que intenten reproduir l'original de manera tan acurada com sigui

possible fins a les que s'allunyen de l'original amb filigranes creatives que no en preserven la forma a fi de preservar-ne l'esperit. Aquesta traducció, crec, és el primer cas disfressat del segon. Pot semblar una traducció que es pren llibertats creatives, però tot ha estat calculat per apropar el lector tant com hem pogut a l'experiència de llegir l'original. Esperem, doncs, que aquesta antologia serveixi no només per publicar per primer cop en català alguns dels millors contes de Keret, sinó per obrir una finestra des de la qual poder observar les diferents edats de l'home a Israel en tota la seva glòria i grolleria.